

Володимир СОСУЛЬСЬКИЙ

*здобувач вищої освіти першого рівня
історичного факультету Тернопільського національного
педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*

ПЕРША СВІТОВА ВІЙНА

КРІЗЬ ПРИЗМУ ТВОРЧОСТІ ЛУІ-ФЕРДИНАНДА СЕЛІНА

«Війна, зрештою, – це єдине, чого несила зрозуміти» [1, с. 22].

Метою роботи є визначення поглядів Селіна на Велику війну, досвід участі в ній. Матеріалами до написання слугували його книги, як художнього спрямування, так і памфлет «Школа трупів», де він рефлексує події, що нахлинули на Європу. Луї-Фердинанд Селін (Детуш) – один з основоположних французьких письменників ХХ ст., що розірвав шаблони класичної французької літератури й ввів свій стиль. Заснувавши нову літературну традицію, дав поштовх розвитку літератури другої половини ХХ сторіччя. Його, посеред інших письменників тієї доби, виражала унікальна прямолінійність – «я пишу те, що думаю, ось і все» [4, с. 174]. Уся його творчість пронизана відвертим цинізмом, що супроводжується винятковим, варто підмітити, новаторським стилем письма, наповненим переважно вульгаризмами та арго.

Власне, Велика війна неабияк відбилась на його творчості, ба більше, склала її фундамент, першою його відомою книгою була «Подорож на край ночі», де події починаються із добровільного вступу в армію. Позаяк, він дійсно брав безпосередню участь у ній хоча й вступив в армію ще у 1912 р., у 12-й кірасирський полк, що був свого роду елітою кавалерії. У Першу світову війну вступає в чині унтерофіцера. При такому розкладі подій, важко приписати йому героїчний дух добровольця, що помчався на захист Вітчизни за першої ж нагоди. Проте, з цього приводу є його пояснення, щодо вступу в армію, які линули в інтерв'ю 1959 р: Інтерв'юер: «Ви потрапили до армії з патріотичних цілей? Чи це покликання, може випадковість?» Л.-Ф. Селін: «Так, у мене були певні вподобання. Оскільки я ліричний і трохи дурнуватий. Це завжди була історія... ці спалахи, вершники Рейшсоффена, вони здавались мені такими сліпучими, вони були дивовижними. Це танкісти того часу. Це було спокусливо» [8].

Поступивши на службу, Л.-Ф. Селін зазначав у щоденнику, не втішно сприйняв тягар армійського життя. Він став схильний до різких перепадів фізичного і морального стану, відчував себе спустошеним, «всередині мене була прірва» [3, с. 139]. Попри такий меланхолійний початок, він все ж претендував на феєричне життя, в його нотатках є запис: «Але чого я хочу в першу чергу, так це жити бурхливим життям, повним пригод, які, я надіюсь, волею providіння, зустрінуться на моєму життєвому шляху» [3, с. 142] – слова, написанні в його щоденнику 1913 р., за рік до грандіозних подій. Якби ж тоді, цей дев'ятнадцятирічний юнак знав, які потрясіння випануть на його долю. Проте, саме такі перипетії долі, дали поштовх до прояву прихованого генія.

Особливостями творів Л.-Ф. Селін є комбінація воєнного часу та цивільного, в хронологічній послідовності. Не у всіх його книгах тема війни є центральною, деякі, плавно перетікають в повсякдення і продовжують лінію розвитку героя. Певної інформативності, щодо бойових дій у нього немає, та й імена бойових товаришів часто піддаються корекції, що стає на заваді визначенню цих персон. Згадки про Першу світову – суцільний потік емоцій. Нам відомо, що війна застала його в Лотарингії, після чого, полк був перекинутий у Фландрію, де він і брав участь в бойових діях. Проте, був поранений в руку під час прикриття його підрозділом 66-го піхотного полку в 1915 р. й після госпіталізації – визначений інвалідом. За це був відзначений військовою медаллю та нагороджений бойовим хрестом, його подвиг описаний в газетах, Л.-Ф. Селін про це писав: «...я й уявити не міг, що в мені знайдеться стільки хоробрості. Добре б іще знати, що це» [2, с. 32].

Отож, Л.-Ф. Селін висловлював типові погляди й переживання простого бійця, йому, як і багатьом іншим, не до кінця зрозумілий сенс Великої війни. Він не сприймав патріотичних гасел, які тоді об'єднували французький народ до спротиву німецькій гегемонії. Позаяк, як він вважав, найгучнішими завжди є ті, що далекі від участі в ній: «Патріотичне завзяття, на жаль, існує лише серед людей». Війна в уявленні Л.-Ф. Селін – це набір пропагандистських засобів: «Треба отих негідників на батьківщині № 2, взяти на абордаж і потопити їхній корабель. Хай живе батьківщина №1!» [1, с. 21].

Перша світова відкрилася людству, як час інновацій, це той випадок, коли «війна є двигуном прогресу», вона проходила переважно в окопному форматі, старі принципи введення бойових дій стали неактуальними, великого значення набувають масові методи ураження (артилерія, авіація, танки, кулемети). У вирі цих здвигів, життя солдата стає лиш розмінною монетою: «Я ніколи не почувався таким непотрібним, як тоді під кулями й палючим сонцем. Мене ніби виставили на глум усьому світові» [1, с. 23].

«Подорож на край ночі» вражала декілька важливими аспектів, до прикладу, колізія між офіцерським і солдатським складом, що була постійною проблемою всіх воєн. Фердинанд акцентував на надто привілейованому стані генеральського чину. Вимоги, які у воєнний час були нікчемними, для вищого керівництва видаються пріоритетом. Власне Л.-Ф. Селін показував це в описі побуту генерала, де його вимогами була тотальна відповідність етичним нормам. Ба навіть генеральський побут мало чим відрізнявся від цивільного. Такий дисонанс був зіткненням світогляду фронтовика та тилового.

Перебування Л.-Ф. Селін в лікарні, після поранення, стало часом для роздумів, новоприбулі бійці стають жертвами власної свідомості. Як він писав, що все життя страждав на слухові галюцинації: «Я вивчив практично всі шуми, які тільки можуть породжувати неодоухотворені предмети та люди» [2, с. 11]. Не те щоб Л.-Ф. Селін був сентиментальною особою, як це може здатися із його опису умов, зовсім ні, іноді здається, що весь морок, що коївся з ним, викликав у нього ейфорію. Час перебування в лікарні, змушував автора підсумовувати епопею 1914 р.: «Загалом, це було надзвичайно насичене життя, життя повне мук і тортур. І воно, я знаю, вже не стане таким, як раніше, коли моє життя не відрізнялося від життя всіх цих недоумків навколо, для яких сон і тиша – це щось зрозуміле» [2, с. 41]. Фронт змінив його особистість, повернувшись у цивільне життя, попри свою мрію про лікарську професію (яку пізніше реалізує), подається в авантюру подорож, в намаганні віднайти своє місце в житті, інакше, як тоді пояснити його перебування в Великобританії, Камеруні та США?

Поряд з іншими письменниками, що пройшли кривавий шлях Першої світової, він зайняв неординарну позицію між двома таборами «пацифістів» та «мілітаристів». Проте, він був доволі таки нестандартним для цих письменницьких кіл, його не можна зрівняти з жодним митцем, що писав про війну. Він надто цинічний та саркастичний, як для ототожнення з Еріх-Марією Ремарком, й надто миролюбний, як для Ернеста Юнгера. Його твори подають як пацифістські, проте, його стиль і аргументація вказували не стільки на абсурдність війни як явища, а на некоректний вибір ворога. Судячи із багатьох висловів ужитих в *magnum opus* Л.-Ф. Селін, цитуючи головного героя книги Бардамо, що був таким собі втіленням автора на сторінках цього роману, він мовить: «Хоч як далеко зазираючи в пам'ять, не міг пригадати, щоб бодай коли-небудь заподіяв німцям яке зло» [1, с. 22]. З погляду Л.-Ф. Селін на Першу світову війну, а конкретно на західний фронт, спостерігається скептицизм щодо ведення бойових дій із Німецькою імперією. Мотивів щодо цього в нього було доволі, головним чином, у памфлеті «Школа трусів», він посилався на державну спільність обох народів, разом з італійцями, в лоні Франкської держави Карла Великого. Фердинанд зневажав Верденський договір й усі західноєвропейські

конфлікти зводить до цього віроломного вчинку, для нього договір 843 р. – крах Європи, що дає відголос аж по сьогодні.

Рефлексуючи події Великої війни з погляду десятиліть, Л.-Ф. Селін у памфлетах змінює акцент з емоцій про Велику війну на геополітичну площину й брутально висловлюється певною мірою, змінюючи пацифістське бачення: «Людям необхідна ненависть, щоб жити, так нехай вона й буде! Вона необхідна, це очевидно, така наша природа» [4, с. 166]. У Л.-Ф. Селін й корективи щодо союзників, про яких він, неодноразово, не надто доброзичливо висловлювався, демонстрував новий погляд на місце Франції в Європі: «Франко-німецький конфлікт – це запорука процвітання Англії... Англії немає про що турбуватися. Кожне нове франко-німецьке покоління буде жваво поновлювати різанину, з кожним разом все більш запальну» [4, с. 167], або ж: «Весь час, побоюючись Німеччини, «нації хижаків», ми опиняємось під англійським ярмом» [4, с. 148]. Ці вислови сказано за рік до початку Другої світової війни 1939 р. Л.-Ф. Селін особливо добре розумів, що Перша світова – не кінець європейським конфліктам й безперестанку застерігав про ймовірний початок нової, трагічної для французів війни.

Отже, Л.-Ф. Селін пропагував бачення війни нічим іншим, як угодою між політиками, які реалізовували свої амбіції, і солдатами, що піддалися на лозунги й узяти їх на озброєння, тим самим виправдовували свій первісний інстинкт крові.

У своїх творах автор використав усі види провокації, щоб стати маргіналом. Навіть назва твору «Подорож на край ночі» є символічною, яскраво висловлює його позицію щодо соціуму. Його «слава» остаточно утвердилася після написання антисемітських памфлетів «Школа трупів» та «Дрібниці для погрому». Проте, навіть за умов маргінального світобачення та екстраординарних політичних позицій, він, безперечно, ввійшов у світову літературу, як один із найталановитіших письменників, зі своїм неповторним стилем. Перша світова війна – каркас життя Л.-Ф. Селін, тут він почерпнув найбільше тем для написання своїх творів.

Список використаних джерел

1. Селін Л.-Ф. Подорож на край ночі / переклад з фр. П. Тарашука. Харків: Фоліо, 2006. 367 с.
2. Céline L.-F. Guerre. Paris: Gallimard, 2022. 192 с.
3. Céline L.-F. Casse-Pipe Et Carnet Du Cuirassier Destouches (1913). Paris: Gallimard, 1970. 146 с.
4. Céline L.-F. L'École des cadavres. Paris: Denoël, 1938. 179 с.
5. Louis-Ferdinand Céline. URL: https://fr.wikipedia.org/wiki/Louis-Ferdinand_C%C3%A9line
6. Скрипник М. О. Дві світові війни в романах Луї-Фердинанда Селіна: магістерська робота. Київ, 2021. 62 с.
7. Луї-Фердинанд Селін. Інтерв'ю 1959 року (укр. суб.). Youtube: Shrapnel. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=3HtNCunNMqA>
8. Larousse. Louis-Ferdinand Céline. URL: https://www.larousse.fr/encyclopedie/personnage/Louis_Ferdinand_Destouches_dit_Louis-Ferdinand_C%C3%A9line/112296